

**TÜRK MEDENİ KANUNUNA GÖRE BOŞANMA VE AYRILIK
HALLERİNDE TEDBİR, YOKSULLUK VE İŞTİRAK
NAFAKASI**
(DÜZENLENİŞ BİÇİMİ, MUKAYESESİ, UYGULAMADAKİ YERİ VE DEĞERİ)

Mehmet HAMZAÇEBİ*

GİRİŞ

Nafaka, muhtaç durumda bulunan karı-kocanın birbirlerine, ana-babanın çocuklarına, altsoyun üstsoya, üstsoyun altsoya, kardeşin kardeşlerine yardım yükümlülüğü şeklinde tarif edilebilir¹.

Evlilik birliğini sürdürmek, eş ve çocukların yaşamlarını devam ettirebilmek amacıyla gerekli olan tedbirler bizzat Türk Medeni Kanunu tarafından ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Bu itibarla boşanma davası açılmadan önce de eşler evlilik birliğinin kendilerine yüklediği yükümlülüklerin gereklerini yerine getirmekle ödevli kılınmıştır. Medeni Kanunun ikinci kitabını oluşturan Aile Hukuku kısmı açık bir şekilde eşlere kazançları ölçüsünde birliğin yürütülmesini gerekli kılan eylemleri yapma ve çocukların bakım (eğitim, sağlık ve ahlâki gelişimlerini karşılama) yükümlülüğü yüklemiştir. Eski Medeni Kanunun² yoksulluk nafakasını düzenleyen 144. maddesinde maddi durumu yerinde olan (refah halinde bulunan) karıya da ev masraflarına katılma ödevi yüklenmiştir.

---

* Aksaray/Güzelyurt Hâkimi

1 **YILMAZ**, Ejder, **Hukuk Sözlüğü**, Ankara 1985, s. 533.

2 Bundan sonra metin içerisinde EMK olarak geçecektir.

EMK'nun 162/2. fıkrasında boşanma veya ayrılık davası devam ettiği sürece eşlerin birbiriyle ayrı yaşama hakları düzenlendiğinden, kocanın karıya bakma ödevi, ona ödeyeceği nafakaya dönüşmekteydi³. Ancak, talepte bulunan eş yönünden tedbir ve iştirak nafakaları açısından EMK'nun düzenlemeleri yeni MK ile de benzer mahiyet arz etmektedir. Buna karşılık EMK'nun 144. maddesinde yoksulluk nafakası olarak düzenlenen bu durum yeni MK'nun 175. maddesi ile kısmi değişikliğe uğrayarak karı-kocanın "*Mali gücü oranında süresiz nafaka isteyebileceği*" şeklinde düzenlendi. Böylece karı-koca arasındaki eşitsizlik giderilerek artık kocanın da boşanma sırasındaki yoksulluk nafakası talebi gerçekçi bir sonuca bağlanmış oldu.

Makalede diğer bir nafaka türü olan ve EMK'nun 315 ve devamı maddeleri ile yeni MK'nun 364 ve devamı maddelerinde düzenlenen "Yardım Nafakası" inceleme dışında tutulmuştur.

I. BOŞANMA DAVASINA BAĞLI NAFKA DAVASININ DAYANAĞI VE KAPSAMI

A. BOŞANMA VE AYRILIK DAVASINA DAYALI NAFKANIN DAYANAĞI

Evlilik Birliği EMK'nun 21. maddesinde yerini bulan kanuni ikametgah yani kanuni deyim ile kocanın ikametgahı karının ve ana-babanın ikametgahının da velayetleri altındaki çocukların ikametgahı kabul edilmiştir. Boşanma davası açılıncaya kadar müşterek hanenin tek olacağı ilkesinden hareket edilerek, EMK'nun 152. maddesinde karı ve çocukların iâşesini kocanın temin etmesi şart koşulmuştur. Bu itibarla boşanma davası açıldığında karıya ayrı yaşama hakkı tanındığından boşanma davası kesinleşinceye kadar kadının kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın koca tarafından karı ve çocukların bakım ve iâşesinin karşılanması bir zorunluluk taşımaktaydı. Kadın ister davacı ister davalı olsun boşanma davası kesinleşinceye kadar kocasından geçimini sağlamasını talep edebilmekteydi⁴. Kadının böyle bir istemde bulunabilmesi, onun davada kusurlu ya da kusursuz olmasıyla ilgili değildi⁵. Çünkü bu hak, boşanma davasında kusurlu olmayan eşe tanınmış bir hak olmayıp, doğrudan doğruya evlilik birliğinin devamı süresince kocanın, karısının ve varsa çocuklarının mali imkan ölçüsünde geçimini sağlamak yükümlülüğünün kanundan kaynaklanan

---

³ AKINTÜRK Turgut, *Aile Hukuku*, Ankara 1996, s. 248.

⁴ FEYZİOĞLU Necmeddin Feyzi, *Aile Hukuku*, İstanbul 1986, s. 355.

⁵ YHGK'nun 12.03.1976 tarihli ve 755/1124 sayılı kararında bu konuyu açıklığa kavuşturmuştur. [Boşanma davasının açılmasıyla karı-koca ayrı yaşama hakkına sahiptirler. Bu nedenle ayrı yaşayan kadın, kocasından **tedbir nafakası** isteyebilir. **Kadının boşanmaya yol açan davranışları - kusuru-**, EMK'nun 137. ve yeni MK'nun 169. maddesinde öngörülen **bu kuralı değiştirmez**].

bir sonucuydu⁶. EMK'nun 162/2. maddesi ve yeni MK'nun 197/1. maddesinde eşlerin herhangi birinin boşanma davası açması halinde dava açan eşin dava süresince ayrı yaşama hakkına da sahip olacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak, yeni MK'nun 186/2. maddesi, “Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar” hükmünü öngördüğünden artık boşanma davası açıldığında davayı açan eşin karı olması halinde, karıya, kocanın mali gücü oranında katkısı için hâkimden geçici tedbirleri almasını isteme hakkı getirilmiştir. Aynı şekilde davacı kocanın da ayrı yaşama hakkının varlığı nedeniyle karının mali gücü oranında katkısını sağlamak için hâkimden geçici tedbirleri almasını isteme hakkı tanınmıştır.

EMK'nun 137. maddesi, “Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, infakına, karı koca mallarının yönetimine ve çocukların bakımına dair geçici tedbirleri kendiliğinden alır” hükmünü öngörmekteydi. Yeni MK'nun 169. maddesi bu hükme paralel olarak, “Hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici tedbirleri re'sen alır” hükmünü getirmiştir.

EMK'nun 144. maddesi, “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer eşten mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz” hükmünü öngörmekteydi. Yeni MK'nun 175. maddesi, “Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak şartıyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz” hükmünü getirmiştir.

EMK'nun 148/2. maddesi, “Çocuk kendisine tevdi edilmemiş olan taraf, kudretine göre onun infak ve terbiye masraflarına iştirak ile mükelleftir” hükmünü öngörmekteydi. Yeni MK'nun 182/2. maddesi, “Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır” hükmünü ve aynı maddenin 3. fıkrası da, “Hâkim istem halinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir” hükmünü getirmiştir.

⁶ Y2HD. 29.01.1974 tarihli ve 398/499 sayılı kararı.

B. BOŞANMA VE AYRILIK DAVASINA BAĞLI NAFKA DAVASININ KAPSAMI

Nafakanın üç ayrı türü bulunmaktadır. Bunlar;

i. Tedbir nafakası,

a. Boşanma davası sırasında talep edilen tedbir nafakası,

b. Boşanma davasından bağımsız talep edilen tedbir nafakası,

ii. Yoksulluk nafakası,

iii. İştirak nafakası.

Şimdi bu üç nafaka türünün incelemesine geçebiliriz.

1. Tedbir Nafakası

Tedbir nafakası, taraflar arasında ortaya çıkan ve dava kesinleşinceye kadar hâkimin takdiri sonucu koca tarafından karıya ödenecek olan maddi bir yardımı ve alınması gereken diğer tedbiri ifade etmektedir⁷.

Kadının tedbir nafakası isteyebilmesi için, kocasından ayrı yaşama hakkına sahip olması gerekir. Boşanma veya ayrılık davası açıldığı andan itibaren eşlerin ayrı yaşama hakkı EMK'nun 162/2. maddesinde her iki eşe de tanınmış idi⁸. Aynı sonuca yeni MK'nun 21, 171 ve 186. maddelerinin birlikte değerlendirilmesi suretiyle ulaşılabilir. Bu nedenledir ki hâkim, dava maddi anlamda kesin hükümle sabit oluncaya kadar, geçici bir tedbir olarak kocanın karısına (genellikle her ay olarak) eş ve çocukların barınma ve iaşelerinin temini amacıyla uygun bir miktarda yardımda bulunmasına karar verir. EMK'nun 137. maddesinin ilk metninde bu tedbirler talebe bağlı olarak öngörülmekteydi. Bu maddeyi düzenleyen metinde hâkimin belirtilen tedbirleri alabilmesi için karının talepte bulunma şartı aranmamıştır. Maddede, aile birliğini koruyucu tedbirlerin -nafaka dahil- taraflar talepte bulunmasa bile, mahkeme tarafından re'sen alınması gerektiği hükmü getirilmiş idi⁹. Aynı şekilde yeni MK'nun 169. maddesinde de aynı düzenlemeye sadık kalınarak boşanma ya da ayrılık davası açıldığında davanın devamı süresince hâkimin geçici önlemleri re'sen alacağını belirtilmiştir. Yeni MK'nun 186/3 maddesinde de "*Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar.*" hükmü getirilmiştir.

---

⁷ İNAL Nihat, *Uygulamada Nafaka Davaları*, Ankara 1992, s. 49; AKINTÜRK, s. 248.

⁸ ÖZKAN Hasan, *Hukuk Rehberi*, Cilt I, Ankara 1999, s. 669.

⁹ ŞENER Esat, *Uygulamada ve Teoride Her Yönü İle Boşanma (Yargıtay İçtihatları, Bilimsel Görüşler ve İlgili Mevzuat)*, Ankara 1994, s. 477; İNAL, s. 50; Y2HD. 18. 11. 1996 tarihli ve 10938/11905 sayılı kararı.

EMK'nun 21. maddesinde belirtilen kocanın ikametgahının aynı zamanda karının ikametgahı olarak kabul edildiği kanuni ikametgahın yerini alan farklı bir düzenleme içermektedir. Yeni MK, karının yerleşim yerini bizzat kendisinin seçmekte muhtariyete sahip olacağı ilkesini getirmiştir. Bu durum Yeni MK'nun "Evliliğin Genel Hükümleri" genel başlıklı üçüncü bölümünün "Haklar ve Yükümlülükler" başlıklı kısmının "Konutun Seçimi, Birliğin Yönetimi ve Giderlerine Katılma" başlıklı 186. maddesi eşlerin oturacakları konutu birlikte seçecekleri ile birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılacaklarını hüküm altına almıştır. Anılan nedenle de taraflardan herhangi birisinin boşanma davası açması halinde, artık yalnızca ihtiyaç sahibi kadına değil; aynı zamanda mali durumu yerinde olan karı tarafından muhtaç koca lehine de hâkim tarafından tedbir nafakası ödenmesine karar verilebilecektir.

a. Boşanma Davası Sırasında Talep Edilen Tedbir Nafakası

aa. Tedbir Nafakasının Amacı ve Tedbir Kararını Veren Mercii

Eski MK'nun 137. maddesinde belirtilen tedbir nafakası, dava devam ettiği sürece davalının ve çocukların mağdur olmalarını engellemeye matuf bir nitelik taşır.

Boşanma davası açıldıktan sonra mali gücü zayıf olan ve mali yardıma ihtiyaç duyan, çocukların bu süre zarfında bakım, eğitim, sağlık ve ahlâki gelişimlerinin temini için bizzat bu davaya bakan hâkim, şartları oluşmuşsa ilk celsede bu hususta bir ara kararı verebilir. Eski MK'nun 137. ve yeni MK'nun 169. maddesine göre hâkim re'sen tedbir nafakasını takdir etme hakkına sahiptir¹⁰. Bu nedenle tarafların bu yönde bir talebi olmasa da hâkim tarafları dinleyerek, tanık ifadelerine dayanarak ve araştırdığı diğer delillerin ışığında mağdur olacak taraf lehine ve çocukların bakım eğitim, sağlık ve ahlâki gelişimleri açısından uygun tedbir nafakasını re'sen takdir edebilir. Hâkim ara kararında tedbir nafakasına karar verdiğinde; artık boşanma davasının kesinleşmesi beklenmeksizin karar verilen tedbir nafakasının tahsili için icra müdürlüğü vasıtası ile genel haciz yoluyla takip yapılarak ödeme emri¹¹ gönderilmek suretiyle bu nafaka alacağının tahsil edilmesi mümkün olacaktır¹².

¹⁰ Y2HD. 18.01.1993 tarihli ve 12984/23 sayılı kararı; Y2HD. 23.10.1992 tarihli ve 9488/10206 sayılı kararı; Y2HD. 05.11.1992 tarihli ve 10366/10814 sayılı kararı; Y2HD. 24.04.1991 tarihli ve 4576/6753 sayılı kararı; Y2HD. 20.03.1991 tarihli ve 3561/5110 sayılı kararı; Y2HD. 12.12.1991 tarihli ve 12851/15466 sayılı kararı; Y2HD. 08.02.1991 tarihli ve 11720/2147 sayılı kararı; Y2HD. 29.4.1991 tarihli ve 4656/7153 sayılı kararı; Y2HD. 04.02.1991 tarihli ve 1116/1718 sayılı kararı; Y2HD. 05.02.1991 tarihli ve 11741/1878 sayılı kararı; Y2HD. 06.02.1991 tarihli ve 12268/1907 sayılı kararı; Y2HD. 04.02.1991 tarihli ve 11144/1815 sayılı kararı; Y2HD. 04.02.1991 tarihli ve 11207/1783 sayılı kararı.

¹¹ Görevli ve yetkili icra müdürlüğüne takip talebi amacına yönelik olarak -Örnek 49- ödeme emri düzenlenerek takip yapılabilmektedir.

¹² Y12HD. 11.07.1995 tarihli ve 10722/10480 sayılı kararı.

bb. Tedbir Nafakasının Başlangıcı ve Süresi

Nafakanın başlama tarihinin karar tarihinden itibaren mi, yoksa dava tarihinden itibaren mi geçerli olacağı sorunu Yargıtay, 1956 yılında verdiği İçtihadı Birleştirme Kararında, “Her dava açıldığı tarihte tespit edilen vaziyetin, hükme esas alınması gerekir” demek suretiyle çözmüştür¹³.

Belirtilen nedenle tedbir nafakası karar tarihinden değil istem tarihinden, yani davanın açıldığı tarihten itibaren işlemeye başlar¹⁴. Yargıtay 2. HD. bu doğrultudaki kararını EMK’nun 137. ve 162/2. maddelerine dayanarak vermiştir. Gerçekten de EMK’nun 137. maddesinde, “...dava açılınca hakim, davanın devamı süresince...” demek suretiyle ve yine EMK’nun 162/2. maddesinde, “Boşanma veya ayrılık davası ikame edildikten sonra...” demek suretiyle tedbir nafakasının başlangıç anının davanın ikame tarihi olduğuna işaret edilmiştir¹⁵. Aynı husus, yeni MK’nun 169. maddesi ve 197/3. maddelerinde de düzenlenmiştir.

Bu nedenle nafakanın, kocanın bakım borcunun başladığı tarihten itibaren istenebileceği ve kocanın bakım borcu sorumluluğuna karar verebilmek için de nikahın yapılmış olması yeterli olduğu kabul edilmektedir¹⁶. Ancak, uygulamada nafakaya talep tarihinden itibaren ve bu da genelde dava dilekçesi ile talep edildiğinden dava tarihinden itibaren karar verilmektedir.

cc Tedbir Nafakasının Miktarı

Yargıtay, çeşitli kararlarında bu yardımın, “ihtiyaç sahibi eşin ve çocukların sosyal ve ekonomik durumlarına uygun bir yardım olması” gerektiğini ifade etmiştir¹⁷. Ancak, küçüğün başkaca yan ihtiyaçları, geçim şartları ve özellikle evlilik birliği devam ederken, birliğin devamı süresince eşlerin sağladığı yaşam şartları ve biçimi gibi faktörler de dikkate alınmalıdır.

Belirtilen nedenlerden dolayı hâkim, nafaka miktarını tayin ederken eşlerin mali iktidarı hakkında ilk bakışta edindiği bu kanaatini esas tutmalıdır. Buna

¹³ YİBK. 28.11.1956 tarihli ve 15/15 sayılı kararı (RG. 27.11.1957); Y2HD. 18.11.1996 tarihli ve 10938/11905 sayılı kararı.

¹⁴ AKINTÜRK, s. 249; İNAL, s. 50; YHGK’nun 26.01.1980 tarih ve E. 1979/2-465, K. 1979/2477 sayılı kararında [Boşanma hükmü kesinleşmeden önce, evvelce mahkemece takdir edilmiş bulunan tedbir nafakasının artırılması Asliye Hukuk Mahkemesinde açılacak bağımsız bir dava ile istenebilir. Dosya henüz Yargıtay’da iken böyle bir dava büyük bir pratik ihtiyacı karşılar. Bu takdirde de nafakanın artırılması, boşanma davasının açıldığı günle, boşanma kararının kesinleştiği gün arasındaki süre içinde geçerli olur.] diyerek ihtilafı gidermiştir; Y2HD. 18.03.1993 tarihli ve 12987/17 sayılı kararı.

¹⁵ Y2HD. 19.03.1999 tarihli ve 781/2591 sayılı kararı.

¹⁶ FEYZİOĞLU, s. 363.

¹⁷ Y2HD. 11.04.1991 tarihli ve 5341/6714 sayılı kararı; Y2HD. 08.02.1991 tarihli ve 11621/2095 sayılı kararı.

göre, derhal tespiti gereken nafaka tutarını, ileride toplanacak delillere göre artırmak veya eksiltmek mümkün olacaktır.

İstek olmasa dahi hâkim, davanın devamı süresince yeni MK'nun 169. maddesi gereğince gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamakla yükümlüdür. Tarafların dava sırasında talep ettikleri tedbir nafakası, günün ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak ise hâkim, bizzat uygun bir nafakaya hükmedebilir¹⁸.

dd. Tedbir Nafakasında Kadın ve Çocuğun Durumu

Hâkim tedbir nafakasının miktarını karara bağlarken, kocanın mali durumunu ve imkanlarını gözönünde tutacaktır¹⁹. Kadının zengin olması, kocasının yardımına hiç ihtiyacı bulunmaması halinde bile, o kadın lehine tedbir nafakasına hükmedilebilecektir²⁰. Bununla birlikte, lehinde tedbir alınması gereken eş bundan açıkça vazgeçecek olursa herhangi bir tedbire gerek kalmayacaktır.

Hâkimin emredeceği geçici tedbirler, özellikle kadının barınması, geçimi, karı-koca mallarının yönetimi ve çocukların korunması gibi konularla ilgili olacağı kanun hükmünden kaynaklanmaktadır. Ancak, kanunda örneksene yoluyla sayılan hususlar haricinde alınması gerekli başkaca bir tedbir durumu doğduğunda kanaatimizce hâkim talep üzerine ortaya çıkan duruma yönelik tedbir kararı vermelidir.

Hâkim, velayet hakkının hangi eş tarafından kullanılacağını, çocuğun ana ve babadan hangisinin yanında kalacağını ve diğer eşin çocuk için ne miktar nafaka vermesi gerektiğini yukarıda belirtilen kıstaslara göre tayin eder. Çocukların durumu, boşanma kararında kesin sonuçlu bir şekilde karara bağlanacaktır. Fakat dava devam ettiği sürece de, çocukların korunması ve bakımı, bakıma iştirak gibi geçici tedbirlerin hâkim tarafından alınmasına ihtiyaç duyulacağı aşıkardır²¹.

ee. Tedbir Nafakasının Sona Ermesi

Boşanma davasının devamı süresince takdir edilen tedbir nafakası nihai hükmün kesinleşmesine kadar devam eder²². Çünkü, boşanmanın maddi anlamda kesin hükümle sabit olmasından sonra hâkim, tedbir nafakasının iştirak nafakasına dönüştürülmesine karar verebilir. Zira, dava sonuçlandıktan sonra artık tedbir nafakası devam etmeyecektir²³. Bir diğer ifadeyle, boşanma davası sıra-

¹⁸ Y2HD. 19.03.1999 tarihli ve 781/2591 sayılı kararı.

¹⁹ YHGK' nun 13.04.1983 tarihli ve 2-1160/370 sayılı kararı.

²⁰ FEYZİOĞLU, s. 356-357.

²¹ FEYZİOĞLU, s. 364.

²² Y2HD. 22.05.1995 tarihli ve 7299/7306 sayılı kararı.

²³ Y2HD. 03.06.1982 tarihli ve 4483/4986 sayılı kararı.

sında takdir edilen tedbir nafakası, kararın kesinleşmesi ile sona erer. Boşanma kararının kesinleştiği tarihten sonrası için tedbir nafakası istenilmesi halinde bu talep hakkındaki takibin eş ya da çocuktan hangisi lehine istenmişse, talep sahibine istediği nafaka türünün yoksulluk ya da iştirak nafakası olup olmadığı hususunun açıklattırılması ve davanın açılma amacının da bu olması halinde yargılamaya devamlı bir karar verilmesi; aksi halde açılan davanın reddi yönünde karar verilmesi gerekir.

b. Boşanma Davası Henüz Açılmadan Talep Edilen Tedbir Nafakası

Taraflar boşanma davası henüz açılmadığı bir zamanda da doğrudan tedbir nafakası için talep ve dava haklarına sahiptirler.

Boşanma davası açılmaksızın doğrudan talep edilen tedbir nafakasının şartları ile boşanma davası sırasında talep edilen tedbir nafakasının şartları aynıdır. Bu şartlar yukarıda anlatıldığı için burada tekrar incelenmesine gerek görülmemiştir.

c. Tedbir Nafkasını Bakım Mükellefiyetinden Ayıran Yönler

Tedbir nafakası, EMK'nun 162/3. ve yeni MK'nun 197/2-4. maddesinde öngörülen hâkimin geçici tedbir olarak hükmedeceği bakım mükellefiyetinden bazı noktalarda ayrılmaktadır²⁴. Bu noktalar şunlardır:

i. Tedbir nafakası, evlilik sona erinceye kadar kocanın bakım yükümünü sürdürmek amacını öngörmekteydi. Yeni MK'da bu husus birliğin devamını yürütmeye yetecek miktarda tarafların katkısını amaçlamaktadır. Bakım mükellefiyeti ise, ciddi bir tehlike geçiren aile birliğinin barışma ümidini kuvvetlendirmek üzere mali desteği sağlamak amacını taşır.

ii. Tedbir nafakası, hâkimin boşanmaya karar verip bu kararın kesinleştiği tarihte çocuk lehine iştirak-katılma, durumu uygun olmayan eş lehine de yoksulluk nafakası olarak devam eder. Bakım mükellefiyeti ise ancak, sebebin ortadan kalkması durumunda, taraflardan birinin istemi üzerine hâkimin vereceği karar üzerine son bulur.

iii. Tedbir nafakasına karar verilebilmesi için eşin kusurlu olması aranmaz. Buna karşılık EMK'nun 162/3. maddesinde düzenlenen bakım mükellefiyetine ilişkin tedbire karar verilebilmesi için, talepte bulunan eşin ayrı yaşamakta haklılığı aranmaktaydı. Yeni MK'nun 197/2. maddesinde önceki düzenlemeye paralel bir düzenleme getirmesinin yanında ayrıca, haklı bir sebep olmaksızın diğer eşin birlikte yaşamaktan kaçınması veya ortak hayatın başka bir sebeple imkansız hale gelmesi halinde diğer eşin hâkimden, birliğe yapması gereken katkıyı ve diğer önlemleri almasını isteyebileceği öngörülmektedir.

---

²⁴ VELİDEDEOĞLU Hıfzı Veldet, *Aile Hukuku*, İstanbul 1965, s. 249.

iv. Tedbir nafakasına hâkim re'sen karar verebilir. Bakım mükellefiyetinde ise taraflardan birinin talebi ile gerekmektedir.

d. Görevli Ve Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi

aa. Görevli Mahkemenin Belirlenmesi

Tedbir nafakası, boşanma veya ayrılık davası açıldıktan sonra istenmişse ya da boşanma davası dilekçesi ile talep olunmuşsa; görevli mahkeme boşanma davasını inceleyecek olan Asliye Hukuk Mahkemesidir²⁵. Sulh Hukuk Mahkemesi, boşanma davasının açılmasından sonraki bir zamanda açılmış olan ve yalnız boşanma davasının açılmış olması nedenine dayanan nafaka taleplerini inceleyemez. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bu hususta eksikliği gidermek amacıyla bir İBK. almıştır²⁶.

Tedbir nafakası boşanma veya ayrılık davası açılmadan önce yalnızca tedbir amaçlı olarak açılmış ise; davacı dava dilekçesini Asliye Hukuk Mahkemesine vermek zorunda değildir. İsterse Sulh Hukuk Mahkemesinde de davasını açabilecektir²⁷.

Boşanma davası açılmadan önce, Sulh Hukuk Mahkemesinde açılmış olan tedbir nafakası davası hakkında henüz karar verilmeden, Asliye Hukuk Mahkemesinde boşanma davası açılmış olsa bile, Sulh hâkimi davaya usulen devam ederek kararını verir. Sulh hâkiminin boşanma davasına kadar olan kısım için nafakaya hükmedip, dava tarihinden sonraki kısım için görevsizlik kararı vermesi ve davadan sonraki zaman hakkında karar verilmesi için dosyayı Asliye Hukuk Mahkemesine göndermesi usul açısından yanlış olur²⁸. Bu durum az önce belirttiğimiz gibi ancak boşanma davası henüz açılmadan tedbir nafakasına hükmedilmişse doğru olur. Yoksa dava devam ederken boşanma davası açılmışsa artık Sulh hâkimi tedbir nafakasına da hükmedemez. Görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli Asliye Hukuk Hâkimliğine göndermelidir²⁹.

Sulh Hukuk Mahkemesine yapılan müracaat, boşanma davası açıldıktan sonrasına ilişkin ise, Sulh Hâkimi hem görev, hem de yetki yönlerinden red kararı vermelidir³⁰.

²⁵ ÖZKAN, s. 669; Y2HD. 05.07.1974 tarihli ve 4635/4440 sayılı kararı.

²⁶ YHGK'nun 27.01.1968 tarihli ve 575/54 sayılı kararı.

²⁷ FEYZİOĞLU, s. 361.

²⁸ İNAL, s. 50; FEYZİOĞLU, s. 361.

²⁹ Y2HD. 29.04.1974 tarihli ve 2489/2545 sayılı kararı.

³⁰ YHGK'nun 12.02.1969 tarihli ve 172/114 sayılı kararı; Y2HD. 04.03.1998 tarihli ve 1421/2560 sayılı kararı.

Boşanma davasıyla birlikte istenen tedbir nafakasında görevli mahkeme boşanma davası için görevli olan Asliye Hukuk Mahkemesidir. Çünkü, murtabıt dava sayıldığından boşanma davasının görevine bağlı bir görev ilişkisi sözkonusudur. Yani bu talep boşanma davasının eki niteliğindedir³¹. Bu nedenle burada boşanma davası için görevli olan mahkemenin tedbir nafakası için de görevli olacağı muhakkaktır.

bb. Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi

EMK'nun 21/1. maddesi kanuni ikâmetgahla ilgili olarak, "*Kocanın ikâmetgahı karının ve ana-babanın ikâmetgahı velayetleri altındaki çocuğun ve mahkemenin bulunduğu yer vesayet altındaki kimsenin ikâmetgahı addolunur*" hükmünü öngörmekteydi. EMK'nun 136. maddesi "*Salahiyettar hâkim davacının ikâmetgahı hâkimidir*" demek suretiyle HUMK.nun 9/son maddesi ile çelişen hükümler içermekteydi. Ancak, yeni MK'nun aynı konuyu içeren 168. maddesindeki "*...eşlerden birinin yerleşim yeri veya davadan önce son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesi...*"nin yetkili mahkeme olacağına ilişkin düzenlemesi, artık HUMK.nun 9/son maddesinde düzenlenen genel yetki kuralına gitmeye lüzum bırakmamıştır.

Tedbir nafakası yönünden yetkili mahkemenin belirlenmesinde yeni MK'nun "*Yetki*" kenar başlıklı 201. maddesinde evlilik birliğinin korunması yönünde alınması istenilen tedbirlere yönelik davalarda yetkili mahkemenin eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri mahkemesi olduğunu belirterek seçimlik yetki kuralı getirmiştir. Şayet eşlerin yerleşim yerleri farklı ise ve her iki eş tarafından talepte bulunulmuşsa bu durumda ilk talepte bulunan eşin bulunduğu yer mahkemesinin yetkili olacağı belirtilmiştir. Aynı şekilde önlemlerin değiştirilmesi, tamamlanması veya kaldırılması konularında yetkili mahkemenin de önlem kararını veren mahkemeye ait olacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak, bu halde de her iki eş de yerleşim yerlerini değiştirmişlerse yetkili mahkeme, eşlerden herhangi birinin yerleşim yeri mahkemesine ait olduğunu belirtmiştir.

2. Yoksulluk Nafakası

Yoksulluk nafakası, ahlâki ve sosyal düşüncelere dayanır ve evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devam ettirilmesi amacını taşır³².

Boşanma kural olarak, karı-koca arasındaki bakım yükümlülüğüne son verir. Bununla beraber, boşanmada kusuru daha hafif olan eşin korunması için kanunkoyucu nafaka yükümlülüğünü gerektiğinde süresiz olarak devam ettir-

---

³¹ Y2HD. 04.03.1998 tarihli ve 1421/2560 sayılı kararı.

³² ZEVKLİLER Aydın, Medeni Hukuk (Giriş ve Başlangıç Hükümleri - Kişiler Hukuku - Aile Hukuku), Ankara 1995, s. 850; AKINTÜRK, s. 265.

meyi uygun görmüştür. EMK'nun yoksulluk nafakasını düzenleyen 144. maddesinde 3444 sayılı Kanunla yapılan değişiklik öncesinde, kendisine yoksulluk nafakası ödemesini isteyen eşin kusursuz olması şartı aranıyordu. Maddenin 3444 sayılı Kanunla düzenlenen metni bu noktaya açıklık getirmiş ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eşin, kusurunun daha ağır olmamasını öngörmüştür³³. Kanunun eski metninde açıklanmış olmamakla birlikte, diğer eşin kusurlu olmasına gerek bulunmamakta idi. Bu durum EMK'nun 144/2. maddesinde “*nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz*” ibaresi ile açıklığa kavuşturulmuş ve bu düzenleme yeni MK'nun 175/2. maddesinde de aynen korunmuştur.

EMK'nun 144/1. maddesinde, “*Ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için, kadının hali refahta bulunması gerekir.*” hükmü bulunmaktaydı. Bu düzenleme erkek lehine nafakaya hükmedilmesinde bir sınır getirmekteydi ve Yargıtay uygulamasına da hakimdi³⁴. Getirilen sınırlama ile kocanın karıdan nafaka isteyebilmesi karının refah halinde olması koşuluna bağlanmıştı. Bu durum “eşitlik ilkesi”ne aykırı olduğu gerekçesiyle doktrinde eleştirilmiştir³⁵.

a. Yoksulluk Nafakasının Şartları

Boşanma nedeniyle diğer eşin yoksulluğa düşecek olması, yoksulluk nafakası talep edebilmek için en temel kanuni bir şarttır³⁶. Yoksulluk halinin boşanma sonucu oluşması veya yoksulluğa düşme tehlikesi ile karşı karşıya bulunması ya da bu tehlikenin gerçek ve büyük bir oranda gerçekleşmesi gerekir³⁷.

Yoksulluk nafakası, boşanma davasının fer'i niteliğinde olduğundan davanın her aşamasında talep edilebilir³⁸. Hâkim re'sen yoksulluk nafakasına hükmedemez³⁹. Davanın her aşamasında yapılabilecek talep yazılı olmalı ya da sözlü isteğin duruşma tutanağına geçirilmesi gereklidir⁴⁰.

³³ CAMCI Ömer, *Boşanma Tazminatı ve Yoksulluk Nafakası*, İstanbul 1998, s. 103; İNAL, s. 134; AKINTÜRK, s. 266; Y2HD. 21.11.1990 tarihli ve 7450/11307 sayılı kararı; Y2HD. 18.01.1991 tarihli ve 13114/2776 sayılı kararı.

³⁴ Y2HD. 23.03.1974 tarihli ve 1921/1961 sayılı kararı; Y2HD. 07.04.1980 tarihli ve 2746/2958 sayılı kararı; Y2HD. 26.05.1981 tarihli ve 4080/4114 sayılı kararı.

³⁵ ŞENER, s. 527; ÖZKAN Hasan, *Hukuk Rehberi*, Cilt III, Ankara 1999, s. 4083.

³⁶ Y2HD. 12.10.1992 tarihli ve 9035/9435 sayılı kararı.

³⁷ FEYZİOĞLU, s. 397; İNAL, s. 134; AKINTÜRK, s. 266.

³⁸ ŞENER, s. 547; Y2HD. 12.04.1978 tarihli ve 1978/3081 sayılı kararı; Y2HD. 18.06.1991 tarihli ve 5362/9459 sayılı kararı.

³⁹ YAZICI Hilmi/ATASOY Hasan, *Şahıs, Aile ve Miras Hukuku İle İlgili Yargıtay Tatbikatı (1952-1970)*, Ankara 1970, s. 366; FEYZİOĞLU, s. 399; AKINTÜRK, s. 266; Y2HD. 17.11.1969 tarihli ve 4971/5178 sayılı kararı.

⁴⁰ İNAL, s. 134.

Geçimini kendi mali kaynakları ve çalışma gücü ile sağlama imkanından yoksun olan eşin yoksulluğa düşeceği hem doktrinde hem de Yargıtay uygulamasında kabul görmüştür. Bu nedenle boşanmada her iki eş kusursuz oldukları takdirde, bunlardan hangisi boşanma sonucunda büyük bir yoksulluğa düşecekse o, diğerinden nafaka isteyebileceği muhakkaktır⁴¹.

Yoksulluk nafakası ödeyecek eşin bu ödemeyi hukuka ve hakkaniyete uygun bir miktarda yapmasına hâkim tarafından karar verilmesi gerekir. Hâkim, bunu belirlerken Medeni Kanunun 4. maddesi gereğince tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına uygun düşecek bir miktarı yoksulluk nafakası olarak belirlemelidir. Bu itibarla yoksulluk nafakası, davacı eşin yoksulluğa düşmesini önleyecek ve normal şartlarda onun geçimine yetecek miktarda olacaktır⁴².

b. Yoksulluk Nafakasının Başlangıç Zamanı

Yoksulluk nafakası, boşanma kararının kesinleştiği tarihten itibaren ancak, davada ne zaman talep edilmişse bu talep tarihten itibaren işlemeye başlar⁴³ ve lehine nafaka takdir edilen tarafın diğer tarafça nafakaya ihtiyacı bulunmadığının açılan nafakanın kaldırılması davası ile sabit olmasına kadar devam eder.

Yargıtay kararlarında, yoksulluk nafakasına ancak boşanma davası ile talep edilmesi halinde karar verilebileceği⁴⁴ ve yoksulluk nafakasının, boşanma davası sonuçlandıktan sonra ayrı bir dava olarak açılabileceği⁴⁵ yönünde farklı iki yaklaşım bulunmaktaydı. Yargıtay'ın içtihadını, yoksulluk nafakasının, boşanma davası sonuçlandıktan sonra ayrı bir dava olarak açılabileceği yönünde değiştirmesinin nedeni, EMK'nun 143/1-2. fıkralarıyla ilgili 22.01.1988 gün ve 5/1 sayılı Yargıtay İnançları Birleştirme Büyük Genel Kurulunca oluşturulan İBK. kararında yer alan yorum kurallarının benzetme (kıyas) yoluyla yoksulluk nafakası isteklerine de uygulanabileceği görüşü idi. Anılan 5/1 sayılı İBK. kararında boşanma davası sonrasında nafaka taleplerinin dinlenmemesi, hak arama özgürlüğünün kısıtlanması olarak görülmüş ve bu durumun Medeni Kanunun 1 ve 4. maddeleri ile doldurulması gerektiği ifade edilmiştir. Mevzuatta, boşanma davası sonrasında yoksulluk nafakası istenemeyeceğine dair bir kanun hükmünün bulunmaması karşısında 5/1 sayılı Yargıtay İnançları Birleştirme Büyük Genel Kurulunca oluşturulan İBK sonucu boşanma davasından ayrı ve yalnızca

---

⁴¹ TEKİNAY Selahattin Sulhi, *Türk Aile Hukuku*, İstanbul 1990, s. 263; ÖZKAN, s. 4084.

⁴² AKINTÜRK, s. 267; Y2HD. 28.04.1942 tarihli ve 11274/1767 sayılı karar.

⁴³ Y2HD. 12.04.1977 tarihli ve 2978/3081 sayılı karar; Y2HD. 27.01.1993 tarihli ve 13258/424 sayılı karar.

⁴⁴ Y2HD. 07.10.1996 tarihli ve 7503/9680 sayılı karar.

⁴⁵ Y2HD. 23.11.1990 tarihli ve 3655/11498 sayılı karar; Y2HD. 29.04.1991 tarihli ve 644/7146 sayılı karar; Y2HD. 27.12.1991 tarihli ve 13068/16197 sayılı karar; Y2HD. 11.12.1992 tarihli ve 12108/12556 sayılı karar; Y2HD. 01.04.1993 tarihli ve 2422/3152 sayılı karar; Y2HD. 07.10.1996 tarihli ve 7503/9680 sayılı karar.

yoksulluk nafakası talepleri bu tarihten sonra uygulamada mahkemelerce karara bağlanmıştır⁴⁶.

EMK’da yoksulluk nafakası talep edilmesi zaman yönünden bir kısıtlamaya tabi tutulmamakla birlikte, evliliğin boşanma sebebi ile sona ermesinden doğan nafaka alacaklarına yönelik dava hakları yeni MK’nun 178. maddesindeki “...Boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zaman aşımına uğrar” hükmü ile sınırlandırılmıştır.

c. Yoksulluk Nafakasının Süresi

Yoksulluk nafakasını düzenleyen 144. maddenin 3444 sayılı Kanunla değiştirilmesinden önce, kanunkoyucu, boşanan eşler arasındaki mali ilişkinin daha fazla uzamasını sakıncalı gördüğünden, yoksulluk nafakası bir yıldan fazla bir süre devam edemezdi. Ancak 3444 sayılı Kanun, bir senelik süre kaydını kaldırmış ve süresiz olarak yoksulluk nafakası istenmesini mümkün kılmıştır⁴⁷. Yeni MK’nun 175/1. maddesi aynı düzenlemeyi devam ettirmektedir.

Yoksulluk nafakası kanuni düzenlemede süresiz olarak öngörülse de yaşam boyunca ödenmesi bazı durumlarda hakkaniyete aykırı olabilir. Bu yüzden hâkim boşanma yüzünden yoksulluğa düştüğüne kanaat getirdiği eşin yeteneklerini, iş bularak çalışabilme gücünü gözönüne alarak yoksulluk halinin ne kadar süre devam edeceğini kararında belirtip nafakayı bu süreyle sınırlayabileceği gibi, nafaka alacaklı olan eşin mali ve sosyal durumundaki değişiklikler⁴⁸ ve özellikle bu eşin yeniden evlenmesi veya önemli bir miras menfaati, tazminat, şans ve bahis oyunlarından bir gelir elde etmesi üzerine yoksulluk nafakasını kaldırabilir⁴⁹.

Boşanma sonrasında lehine yoksulluk nafakası hükmedilen tarafın daha sonra malvarlığında bir artış meydana gelmesi halinde, nafaka yükümlüsü taraf bu artışın meydana geldiği tarihten itibaren hâkime başvurarak nafakanın kaldırılmasını ya da indirilmesini isteyebilir. Yoksulluk nafakası alan taraf da haklı sebebe dayanarak her zaman hâkimden hükmedilen nafakanın kaldırılmasını isteyebilecektir.

EMK’nun 145/3. düzenlenen yoksulluk nafakasının kaldırılması gereken haller yeni MK’nun 176/3. maddesinde de sayılmış olmakla birlikte EMK’da bulunan “...aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça bu irad kesilir” hükmü, yeni

⁴⁶ YHGK’nun 31.10.1990 tarihli ve 452/549 sayılı kararı; YHGK’nun 24.06.1992 tarihli ve 33/414 sayılı kararı; YHGK’nun 05.02.1997 tarihli ve 795/52 sayılı kararı; Y2HD. 12.03.1993 tarihli ve 1469/2509 sayılı kararı; Y2HD. 15.06.1999 tarihli ve 6360/6848 sayılı kararı.

⁴⁷ Y2HD. 14.11.1991 tarihli ve 11400/14144 sayılı kararı; Y2HD. 05.02.1991 tarihli ve 780/1887 sayılı kararı.

⁴⁸ Y2HD. 25.06.1992 tarihli ve 7011/7347 sayılı kararı.

⁴⁹ **TEKİNAY**, s. 264.

MK'da “...mahkeme kararıyla kaldırılır” şeklinde düzenlenmiş ve dolayısıyla mahkeme kararıyla hayatiyet kazanan bir uygulamanın yine mahkeme kararıyla son bulması ve taraflar arasında ortaya çıkabilecek çekişmelerin oluşmasının önlenmesi amaçlanmıştır.

d. Yoksulluk Nafakasının Ödenme Şekli

Yoksulluk nafakasını toptan ya da irat şeklinde ödemek mümkündür⁵⁰. Toptan ödemede; yoksulluğa düşecek eşe, diğer eş tarafından para ya da para yerine geçecek ödeme araçlarıyla tamamının bir defada ödenmesidir. İrat şeklindeki ödemede; hâkim tarafından irat şeklinde ödeme yapılmasına karar verilmişse irat yükümlüsü aylık ya da altı aylık taksitler halinde kararlaştırılan iradın nakit olarak lehine nafaka ödenmesine karar verilene ödenmesi gerekir. İrat şeklindeki ödemelerde yükümlüden teminat istenmesine engel bir düzenleme de bulunmamaktadır⁵¹. Kanuni hükümler ve uygulamada aynı ödemeye imkan tanınmamaktadır.

Hâkim her olayın niteliğine, tarafların mali ve iktisadi durumlarına ve irat şeklindeki ödemenin düzenli bir şekilde sağlanıp sağlanamayacağına göre toptan ya da irat şeklindeki ödeme şeklini birine takdir yetkisine dayanarak hükmedecektir⁵².

Eğer hâkim, ödemelerin irat şeklinde olmasını takdir ederek belirlemişse aşağıda gösterilen hususlara da dikkat etmelidir. Buna göre;

i. İratların zamanında ödenmemesi tehlikesine karşı, BK'nun 43. maddesi gereğince, borçludan gereken teminatın alınmasına da karar verilebilir. Teminat olarak, gayr-ı menkul ipoteği, kambiyo kefaleti, banka teminatı, devlet tahvili vs. gibi teminatlara karar verilir.

ii. EMK'nun 145. maddesi 3444 sayılı Kanunla değiştirilmeden önce, irat şeklindeki ödemeler, alacaklının yeniden evlenmesi halinde kesilmekteydi. Maddede 3444 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle getirilen, “Sözleşme veya hüküm ile kendisine maddi tazminat veya nafaka olarak bir irat tahsis edilmiş eşin yoksulluğunun ortadan kalkması, haysiyetsiz bir hayat sürmesi, bir evlenme akdi olmadan fiilen karı-koca gibi yaşaması, yeniden evlenmesi veya eşlerden birinin ölmesi hallerinde, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça bu irat kesilir” şeklindeki hüküm yeni MK ile de korunmuştur. Yeni MK'nun 176/3. maddesinde nafakanın kaldırılması, 176/4. maddesinde de iradın arttırılması ve azaltılmasına hangi hallerde karar verilebileceği tek tek gösterilmiştir.

---

⁵⁰ FEYZİOĞLU, s. 400.

⁵¹ CAMCI, s. 106.

⁵² CAMCI, s. 105.

iii. EMK’da iradın kaldırılması veya azaltılması açıkça öngörüldüğü halde arttırılmasına ilişkin açıklayıcı bir hüküm bulunmamaktaydı. Bu durum para değerinde enflasyon nedeniyle yaşanan düşüşler, değişmez bir şekilde hükmedilecek iradı, alacaklı için ileride çok yetersiz bir düzeye indirebilmekteydi⁵³. Yeni MK’nun 176/son maddesi ile, hüküm altına alınan nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilme imkanı getirilerek mağdur durumda bulunan nafaka alacaklısının korunması amaçlanmıştır. Nitekim artık hâkim, fiyat endekslerine göre veya memur aylıklarındaki artış oranlarına göre ya da paranın satın alma gücünde meydana gelen değişiklikleri gözönüne alarak irat miktarına yansımaya karar verebilecektir.

e. Görevli ve Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi

aa. Görevli Mahkemenin Belirlenmesi

Yoksulluk nafakasını düzenleyen EMK’nun 144 ve devamı maddelerinde yoksulluk nafakası davasında hangi mahkemenin görevli olacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Genel hükümlerden yola çıkarak, konu HUMK’nun 8. maddesinde belirtilen Sulh Hukuk Mahkemesinin görevlerine girmediğinden Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açılmaktadır. Zira, yoksulluk nafakası boşanma davasının fer-i olduğundan ve boşanma davasında görevli mahkeme Asliye Hukuk Mahkemesi olarak öngörüldüğünden hem boşanma davası sırasında talep edilen yoksulluk nafakası yönünden hem ayrı bir dava olarak açılan yoksulluk nafakası davası yönünden ve hem de nafakanın artırılması ya da indirilmesi veyahut kaldırılması talepli davalarda Asliye Hukuk Mahkemesi görevli mahkemedir⁵⁴.

bb. Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi

Yoksulluk nafakası davasında yetkili mahkeme bakımından EMK’da bir yetki kuralı bulunmamaktadır. Yeni MK’nun 177. maddesinde, “*Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi (yani bilinen deyimini ile ikametgah mahkemesinin) yetkili olacağı*” belirtilmiştir.

f. Yoksulluk Nafakasının Kaldırılması Halleri

Yoksulluk nafakasının kaldırılması gereken haller EMK’nun 145/3. maddesinde, “Sözleşme veya hüküm ile kendisine maddi tazminat veya nafaka olarak bir irad tahsis edilmiş eşin yoksulluğunun zail olması, haysiyetsiz hayat sürmesi, bir evlenme akdi olmadan fiilen karı koca gibi yaşaması, yeniden ev-

⁵³ TEKİNAY, s. 269.

⁵⁴ Y2HD. 29.11.1941 tarihli ve 4302/3558 sayılı karar; Y2HD. 23.01.1992 tarihli ve 176/560 sayılı karar.

lenmesi veya eşlerden birinin ölmesi halinde, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça bu irad kesilir” şeklinde düzenlenmiş idi.

Yeni MK'nun 176/3. maddesi aynı düzenlemeyi içermekte ve bu hallerde, EMK'da zaman zaman tartışma konusu olan, nafakanın kendiliğinden mi yoksa mahkeme kararıyla mı kalkacağı da ayrı ayrı belirtilmiştir. Yeni MK uyarınca, nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi halinde ya da taraflardan birinin ölümü halinde bağlanan nafakanın bu olayın gerçekleştiği tarihten itibaren kendiliğinden kalkacağı hüküm altına alınmıştır. Yine alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsizce hayat sürmesi hallerinde ise mahkeme kararı ile bağlanan nafakanın kalkacağı belirtilmiştir.

3. İştirak (Katılma) Nafakası

Boşanma ya da ayrılık sonucunda velayet hakkı kendisine bırakılmamış olan tarafın kudretine göre çocukların bakımı için gerekli masraflara katılması zorunluğuna iştirak nafakası adı verilir⁵⁵. Bir diğer ifadeyle, iştirak nafakası boşanma ya da ayrılık kararı sonucu müşterek evlilikten hasıl olan küçüklerin bakım sorununu ele alan mali bir yükümlülüktür. İştirak nafakası, mali kaynakları ve çalışma gücü yerinde olan ve küçük ya da küçükler kendisine verilmeyen eş tarafından, küçükler yararına diğer eşe verilmesi gereken katılım payından ibarettir. İştirak nafakasının sermaye iradı şeklinde ay be ay olarak ödenmesi istenebileceği gibi, toptan da istenebilmesinde kural olarak yasal bir engel bulunmamaktadır. Ayrıca bu durum bizzat hâkim tarafından da küçüğün menfaatleri gözönüne alınarak re'sen nazara alınabilir ve uygun bir miktar katılım payının küçüğün kendisine bırakılmadığı eş tarafından diğer eşe ödenmesine karar verilebilir. Bu katılım payının küçüğün bakım işlerine yani eğitim, sağlık ve ahlâki gelişiminin tezahürü olarak gözönüne alınacağı yasada öngörülen bir husustur.

Her iki eşin de mali gücü nafaka gerektirmeyecek ölçüde elverişli olsa bile, velayet hakkı kendisine verilen eşin çocukların bakım ihtiyaçlarının karşılanmasına diğer eşin mali kaynakları ve çalışma gücü oranında iştirak etmesi gerekmektedir.

EMK'nun 148/2. maddesinde, “Çocuk kendisine tevdi edilmemiş olan taraf, kudretine göre onun infak ve terbiye masraflarına iştirak ile mükelleftir” denmektedir. Aynı hususu düzenleyen yeni MK'nun 182/2. maddesi, “Velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır” hükmünü getirmiştir. Eski düzenleme ile yeni düzenleme arasında temel-

---

⁵⁵ FEYZİOĞLU, s. 389; AKINTÜRK, Turgut, *Medeni Hukuk*, Ankara 1991, s. 233; AKINTÜRK, s. 248; İNAL, s. 207; YILMAZ, s. 362; Y2HD. 14.01.1986 tarihli ve 11124/96 sayılı karar.

de bir fark yoktur. Sadece yeni düzenlemede çocuğun sağlık ve eğitim yönlerine de vurgu yapılmıştır.

Hâkimin çocuklardan birinin diğer eş yanında kalmasına karar vermesi, diğer eşin velayet hakkını kural olarak ortadan kaldırmaz. Yani velayet hakkı boşanma kararı ile kaldırılan eş, haklı sebeplerin varlığı halinde hâkimden velayet hakkının kendisine verilmesini her zaman talep edebilir. Yeter ki, velayetin nez'ini gerektiren bir sebeple, velayet kusurlu olan eşten alınmış olsun⁵⁶.

a. İştirak Nafakasının Başlangıcı

İştirak nafakasına ilişkin davada nafaka takdiri davanın açıldığı tarihten itibaren başlar. Ancak, kural olarak mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren geriye doğru biriken iştirak alacağı icra marifetiyle tahsil edilebilir⁵⁷.

İştirak nafakası, boşanma davasının fer'i olduğundan davanın her aşamasında yazılı veya sözlü olarak taraflarca da talep edilebileceği gibi küçüklerin yaşına, eğitim seviyelerine, anne ve babanın kazanç durumlarına, küçüklerin ahlâki gelişimlerini etkileyecek bakım giderlerinin miktarı yönünden hâkim tarafından re'sen de belirlenebilir⁵⁸. Bir diğer ifadeyle, küçüklerin korunması ilkesine kamu açısından verilen değer nedeniyle şartları varsa hâkim, gerekli tüm tedbirleri hukuka ve hakkaniyet ilkesine uygun miktar ve oranda re'sen almakla yükümlü hale getirilmiştir. Bu nedenle dava sırasında iştirak nafakası talep edilmemiş olsa bile velayeti üzerinde bulunmayan taraf aleyhine dava sırasındaki ekonomik ve sosyal durumu gözönünde bulundurmak kaydıyla iştirak nafakasına hükmedebilecektir⁵⁹.

b. İştirak Nafakasının Miktarı ve Süresi

Hâkim, yukarıda belirtildiği üzere iştirak nafakasının miktarını tayin ederken, aşağıda belirtilen üç noktayı gözönünde tutmak kaydıyla nafakayı re'sen tayin edebilir⁶⁰. Bunlar;

- i. Çocuğun ihtiyaçları (eğitim, sağlık, ahlâki gelişimi yönünden bakımı),
- ii. İştirak nafakası ödeyecek eşin mali gücü,

⁵⁶ AKINTÜRK, s. 249.

⁵⁷ Y2HD. 08.10.1971 tarihli ve 5966/96 sayılı kararı; Y2HD. 14.01.1985 tarihli ve 10657/72 sayılı kararı.

⁵⁸ ŞENER, s. 547; Y2HD. 12.04.1978 tarihli ve 1978/3081 sayılı kararı; Y2HD. 18.06.1991 tarihli ve 5362/9459 sayılı kararı.

⁵⁹ ŞENER, s. 587; Y2HD. 30.12.1975 tarihli ve 9587/9916 sayılı kararı; Y2HD. 04.02.1982 tarihli ve 348/897 sayılı kararı; Y2HD. 24.09.1998 tarihli ve 8358/9790 sayılı kararı.

⁶⁰ Y2HD. 10.02.1944 tarihli ve 3881/602 sayılı kararı; YHGK'nun 14.10.1949 tarihli ve 5-63/47 sayılı kararı; Y2HD. 30.12.1954 tarihli ve 6696/6130 sayılı kararı.

iii. Velayet hakkı kendisine bırakılan eşin mali gücü.

Velayet kendine bırakılmayan eş, hâkimin kararında tayin ve tespit ettiği miktar ölçüsünde çocukların geçinme ve barınma masraflarına iştirak etmekle yükümlüdür. Ana-babadan her ikisine de velayet hakkı dağıtılmışsa, iştirak nafakası azaltılabileceği gibi tamamen de kaldırılabilir⁶¹.

EMK'da nafakanın zaman içerisinde enflasyon gibi nedenlerle değişiklik göstermesi halinde, değişim aleyhine olan tarafın başvurusu üzerine hâkim nafakanın arttırılmasına hükmedebiliyordu. Bu belirlemede de hâkim yine çocuğun ihtiyaçlarını, yaşını, ülkenin geçim şartlarını ve kocanın evlilik sırasında çocuklarına sağladığı hayat standardını gözönüne alıyordu⁶². Yeni MK'nun 184/3. fıkrası ile "*Hâkim, istem halinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir*" hükmü getirilerek ekonomik değişimler ve özellikle lehine iştirak nafakası hükmedilen tarafın enflasyonist baskı nedeniyle paranın satın alma gücünde meydana gelen azalmaların giderilmesini amaçlayan bu düzenlemeyle mağdur durumda bulunan iştirak nafakası alacaklısının uğrayabileceği maddi kaybın telafisi ile zaman kaybı ve nafakanın artırımı davası nedeniyle oluşacak maddi kaybın telafi edilmesi amaçlanmıştır.

Tarafların müşterek evliliklerinden birden fazla sayıda rüşt yaşına ulaşmamış çocuklarının bulunması halinde hâkim, hangi çocuk için ne kadar nafakaya hükmettiğini kararında ayrı ayrı gösterilmelidir⁶³.

Nafakanın arttırılmasına veya azaltılmasına dair davalarda da talebin kabul edilmesi halinde bu Yürürlükteki miktarın da davanın açıldığı tarihten itibaren geçerli olmak üzere hükme bağlanması gerekecektir⁶⁴.

c. Görevli Ve Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi

aa. Görevli Mahkemenin Belirlenmesi

İştirak nafakasını düzenleyen EMK'nun 148/2. ve yeni MK'nun 182/2. maddelerinde iştirak nafakası davasının açılmasında hangi mahkemenin görevli olacağına dair bir hüküm bulunmamaktadır. Bu husus HUMK'nun 8. maddesinde belirtilen Sulh Hukuk Mahkemesinin görevlerine girmediği ve iştirak nafakası boşanma davasının fer-i olduğu gerekçesiyle boşanma davasında görevli mahkeme Asliye Hukuk Mahkemesi olarak öngörüldüğünden hem boşanma davası sırasında talep edilen iştirak nafakası yönünden hem de ayrı bir dava olarak açılan iştirak nafakası davası yönünden ve hem de nafakanın artırılması

---

⁶¹ İNAL, s. 208.

⁶² FEYZİOĞLU, s. 389; İNAL, s. 208; Y2HD. 10.07.1973 tarihli ve 4711/4582 sayılı kararı.

⁶³ İNAL, s. 209; Y2HD. 19.03.1954 tarihli ve 1541/1494 sayılı kararı.

⁶⁴ YİBK. 28.11.1956 tarihli ve 15/15 sayılı kararı (RG. 27.12.1957)

ya da indirilmesi veyahut kaldırılması talepli davalarda Asliye Hukuk Mahkemesi görevli mahkemedir. Doktrinde⁶⁵ ve Yargıtay uygulamasında⁶⁶ da iştirak nafakasına boşanma davasına bakan Asliye Hukuk Mahkemesi bakmakla yükümlü olduğu belirtilmiştir.

bb. Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi

Boşanma davasıyla birlikte açılan iştirak nafakasına hükmedilmesine ilişkin davalarda yetkili mahkeme hususunda açık bir hüküm bulunmama ile birlikte boşanma ve ayrılık hallerinde yetkiyi düzenleyen yeni MK'nun 168. maddesindeki genel nitelikli yetkiye istinaden eşlerden birinin yerleşim yeri Asliye Hukuk Mahkemesi veya davadan evvel son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer Asliye Hukuk Mahkemesi yetkili kılındığından kanaatimizce bu şekilde düzenlenen yetki kabul edilerek iştirak nafakası davasına bakılabilecektir. Yetki hallerinde başkaca bir çatışma olması halinde de HUMK'nun 9/3. maddesindeki, *“Boşanma veya ayrılık -buna bağlı olarak iştirak nafakasına ilişkin- davalarında yetkili mahkeme, davacının ikâmetgâhı mahkemesi veya eşlerin davadan evvel son defa altı aydan beri birlikte oturdukları yer mahkemesi yetkilidir”* hüküm doğrultusunda hareket edilebilecektir. Bu durumu İnal şu şekilde açıklamaktadır⁶⁷: *“Boşanma davasının açılmasından sonra -karara bağlanmamış olsa da- aile birliğinin koruyucu her tedbiri almak ve bu arada nafaka takdir etme görevi boşanma davasını inceleyen hâkime verilmiş ise de bu hak sınırlı değildir. Onun için hakkında boşanma davası açılan eş başka bir Asliye Hukuk Hâkimliğine de başvurup nafaka isteyebilir”*.

İştirak nafakası boşanma kararından sonra da, çocuklar belli bir yaşa ve statüye gelinceye kadar devam edecek olan bir nafakadır. Boşanma davası karara bağlandıktan sonraki iştirak nafakasının artırılması davası ise, karara bağlanan ve kesinleşen boşanma davasının devamı niteliğinde bir dava değildir. Bu nedenle yetkili mahkeme, artık genel hükümlere göre tespit olunur⁶⁸. Dava daha önce Sulh Hukuk Mahkemesinde görülerek tedbir niteliğinde sayılan iştirak nafakasına hükmedilmiş olması, boşanma davası sonrasında açılan iştirak nafakasının artırılması davasında, görevli mahkemeyi değiştirmez. Yani boşanma davası sona erdikten itibaren açılacak iştirak nafakası davalarında görevli mah-

⁶⁵ İNAL, s. 209.

⁶⁶ Y2HD. 22.02.1974 tarihli ve 1013/1058 sayılı kararı; Y2HD. 15.06.1987 tarihli ve 4436/5261 sayılı kararı; Y2HD. 21.02.1985 tarihli ve 1285/1697 sayılı kararı; Y2HD. 14.11.1983 tarihli ve 7808/8525 sayılı kararı; Y2HD. 29.11.1941 tarihli ve 4302/3558 sayılı kararı; Y2HD. 23.01.1992 tarihli ve 176/560 sayılı kararı.

⁶⁷ İNAL, s. 241.

⁶⁸ İNAL, s. 210; VELİDEDEOĞLU, s. 250; YHGK'nun. 24.10.1962 tarihli ve 66/53 sayılı kararı.

kemenin Asliye Hukuk Mahkemesi olduğu yerleşik Yargıtay içtihatlarında da ifade edilmiştir⁶⁹.

d. İştirak Nafakasının Sona Ermesi

İştirak nafakası, velayet altında bulunan küçüğün rüşt yaşına ulaşması, - rüşt yaşına ulaşsa bile öğrenim sebebiyle yardıma ihtiyacı bulunmaması halinde- velayetin son bulması, ihtiyaç duyulmayacak ölçüde kendini geçindirme yaşına ve iş imkanına ulaşması hallerinde iştirak nafakasının kaldırılması talebiyle mahkemeye başvurulup mahkemenin takdiri ile sona erdirilir⁷⁰. İştirak nafakasına karar verildikten sonra bu kararda bir süre öngörülmüşse, aleyhine iştirak nafakasına hükmedilen taraf mahkemeye başvurularak nafakanın kaldırılmasını talep edebilir.

4. İncelenen Nafaka Türlerindeki Bazı Özel Durumların Değerlendirilmesi

a. Nafakanın Artırılması Veya İndirilmesi Ya Da Kaldırılması Sebebine Dayanan Davalar

Kesinleşmiş nafaka ilâmına göre nafaka alacaklısı, borçlunun mal varlığında ve gelirinde düzenli bir artış olduğunu tespit ederse, yeniden mahkemeye başvurarak nafaka miktarının artırılmasını hâkimden isteyebilir. Aynı şekilde nafaka borçlusunu da, mahkemeye başvurarak hâkimden nafaka alacaklısının durumunun iyileştiğini tespit ederse, ödemekte olduğu nafakanın uygun bir oranda indirilmesini mahkemeden isteyebilir⁷¹. Nafakanın azaltılması ya da artırılması taleplerinin kabul edilebilmesi için nafaka takdirinden sonra tarafların durumlarında veya hayat şartlarında önemli bir değişikliğin olması gerekir⁷².

Nafaka miktarının indirilmesi davalarında, nafaka verecek olan tarafın halihazırdaki durumu içinde ne kadar nafaka verebileceğinin tespiti yapılırken, gelirleri ve serveti gözönüne alınarak, başkaca nafaka ile yükümlü olduğu kimsesinin bulunup bulunmadığı soruşturularak inceleme yapılması ve ona göre bir karar verilmesi gerekir⁷³.

Nafaka miktarının artırılması davalarında da, ana-babanın mali güçlerindeki değişikliklerin yanında özellikle çocuğun yaşı, okulu, sağlık durumu gibi

---

⁶⁹ Y2HD. 26.04.1976 tarihli ve 3395/3578 sayılı kararı. Bu konu "Nafakanın Artırılması ya da İndirilmesi Sebebine Dayanan Davalar" da ele alınacaktır.

⁷⁰ İNAL, s. 209.

⁷¹ ÖZKAN, s. 2740.

⁷² Y2HD. 11.03.1974 tarihli ve 1496/1412 sayılı kararı.

⁷³ YHGK'nun 08.01.1969 tarihli ve 176/18 sayılı kararı.

hususlarda meydana gelen değişikliklerin daha fazla bir yardımı zorunlu hale getirip getirmediğinin araştırılması gerekir⁷⁴.

aa. Dava Açarken Gözönünde Bulundurulması Gereken Hususlar

Nafakanın indirilmesi ya da kaldırılması davası açıldığında mahkeme, nafaka borçlusunun nafaka alacaklısının nafakaya ihtiyacı olmayacak şekilde mali durumunun iyileştiğini, sağlığına kavuştuğunu, çalışacak hale geldiğini, yaşının büyüdüğünü, çalışma yaşına kavuştuğunu ispat etmesi hallerinde nafaka yükümlülüğünün kaldırılmasına ya da ispat ölçüsünde indirilmesine karar verir⁷⁵.

Aynı şekilde nafaka alacaklısı da nafaka yükümlüsünün mali durumunda iyileşme olduğunu, nafakaya ihtiyacının devam ettiğini, henüz sağlığına kavuşmadığını, çalışamayacak durumda olduğunu, yaşının küçüklüğünü, çalışma yaşına henüz ulaşmadığını ispat etmesi hallerinde nafaka oranının artırılmasını mahkemeden talep edecektir. Davaya bakan hâkim tarafların mali ve sosyal durumlarını araştırarak gerçek nafaka oranını tespit eder ve nafakayı belirler. Hâkim gerektiğinde bilirkişi incelemesi de yaptırarak kararını vermelidir. Bu şekilde açılan nafakanın artırılma veya indirilmesine ilişkin taleplerin kabulünde dava tarihinden itibaren geçerli olmak üzere karar verilmesi gerekir⁷⁶.

Boşanma davası sonunda Harçlar Kanunu gereğince, yalnızca maktu harç alınması zorunluluğu bulunmaktadır. Boşanma davası ile birlikte talep edilen tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakası boşanma davasının fer'i olduğundan nafakaya ilişkin talepler harca tabi tutulmamıştır. Aynı şekilde bu taleplerin reddi ya da kabulü hallerinde taraflara ayrıca vekalet ücreti ve karar harcı da yükletilemeyecektir⁷⁷. Ancak, ayrı bir nafaka davası ile nafaka alacağı talep edilmesi halinde başvuru harcı ile birlikte karar verilen bir yıllık nafaka alacağı toplamı üzerinden nisbi harç alınacağı muhakkaktır.

bb. Doğmuş Nafaka Alacağı İle Birlikte Faiz Talebinin Varlığı

Talep halinde nafaka alacağının muaccel olduğu tarihten itibaren faiz istenebileceği Yargıtay'ın yerleşmiş uygulaması ile sabittir⁷⁸. Nafaka alacağından doğan faiz taleplerinde de ancak yasal faize hükmedilebilmektedir. Dava ile

⁷⁴ FEYZİOĞLU, s. 393.

⁷⁵ ÖZKAN, s. 2740.

⁷⁶ YAVUZ Cevdet, Türk Medeni Hukuk ve Borçlar Hukuk Mevzuatı, İstanbul 1996, s. 248.

⁷⁷ YHGK'nun 25.09.1996 tarihli ve 2-331/628 sayılı kararı; Y2HD. 19.02.1990 tarihli ve 13474/2077 sayılı kararı; Y2HD. 08.07.1999 tarihli ve 6117/8057 sayılı kararı; Y2HD. 11.01.1996 tarihli ve 13618/186 sayılı kararı; Y2HD. 16.11.1998 tarihli ve 10394/122-1 sayılı kararı; Y2HD. 02.12.1999 tarihli ve 11168/13228 sayılı kararı.

⁷⁸ Y12HD. 19.09.1994 tarihli ve 10518/10716 sayılı kararı.

reeskont faizi talep edilmesi halinde bu talep kabul edilmeyerek ancak, yasal faize hükmedileceği Yargıtay uygulamasının bir sonucudur⁷⁹.

b. Nafaka Alacağına İlişkin Haktan Vazgeçilmesi Durumu

Nafaka alacağına ilişkin hak kişisel haklardan olduğundan bu haktan pesinen vazgeçilmesi hakkı ortadan kaldırmaz. Yani, doğmamış bir haktan vazgeçilmesi yeni MK'nun 23. maddesi gereğince mümkün olmadığından boşanma davası sırasında davacı bu hakkından vazgeçtiğini belirtse de bu durum, davacının daha sonra ayrı bir dava olarak nafaka davası açmasına engel teşkil etmez. Ancak, bu durumda davacının artık geçmişe yönelik talepte bulunmadığı ya da feragat sonrası yeniden müstakil olarak nafaka davası açtığı zamandan önceki geçen zamanlara ilişkin talebi geçerli olmayacaktır. Yani ancak, nafaka talebinde bulunduğu tarihten itibaren nafaka konusundaki talebi geçerli olacaktır⁸⁰.

EMK'da boşanma veya ayrılık kararından itibaren nafaka talepleri belirli bir süreyle sınırlandırılmamıştı. Yeni MK'nun 178. maddesi ile getirilen düzenleme ile artık evliliğin boşanma sebebi ile son bulmasından doğan dava hakları (tazminat, iştirak ve yoksulluk nafakası) boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrayacağı belirtilmiştir.

c. Görevli ve Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi

aa. Görevli Mahkemenin Belirlenmesi

Tedbir ve yoksulluk nafakalarının arttırılması, indirilmesi veya kaldırılması davalarında görevli mahkeme Asliye Hukuk Mahkemesidir. İştirak nafakasının arttırılması ve eksiltilmesinde görevli mahkeme Asliye Hukuk Mahkemesidir. Bize göre iştirak nafakasının kaldırılması davasında ise, nafaka alacaklısının rüşt yaşına varmadığı bir ahvalde çalışmaya başlaması veya nafakaya ihtiyacının bulunmadığının tespiti hallerinde bu nafakaya ihtiyacı olmadığı hâkim tarafından da hakkaniyete uygun kabul edilmesi halinde kaldırılabilir. Her ne kadar uygulamada mahkeme kararı olmaksızın iştirak nafakası kalkmasa da; iştirak nafakası alacaklısının okumadığı ve rüşt yaşını ikmal ettiği andan itibaren de mahkeme kararına lüzum kalmaksızın iştirak nafakasının kendiliğinden kalkması gerektiği kanaatindeyiz.

Daha önce Sulh Hukuk Mahkemesinden alınan tedbir nafakasının arttırılması davası görülmekte iken boşanma davası açılmışsa, bu durumda Sulh Hukuk Mahkemesi gönderme kararı vererek dosyayı görevli olan boşanma davasının açıldığı Asliye Hukuk Mahkemesine göndermekle yükümlüdür.

---

⁷⁹ Y12HD. 13.04.1995 tarihli ve 5234/5674 sayılı karar.

⁸⁰ Y2HD. 21.01.1982 tarihli ve 8757/270 sayılı karar.

bb. Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi

Nafakanın arttırılması, indirilmesi veya kaldırılması taleplerini içeren davalarda da hangi taraf talepte bulunacak ise talepte bulunanın yerleşim yeri Asliye Hukuk Mahkemesi yetkilidir. Yani nafakanın arttırılması davasında yetkili mahkeme, yeni MK'nun 177. maddesi gereğince talepte bulunan nafaka alacaklısının yerleşim yeri Asliye Hukuk Mahkemesi iken, nafakanın indirilmesi veya kaldırılması davasında yetkili mahkemenin yeni MK'nun 168. maddesinde belirtilen nafaka borçlusunun yerleşim yeri Asliye Hukuk Mahkemesi olacağı kanaatindeyiz. Zira yeni MK'nun 177. maddesi kanaatimizce, boşanma davasının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıllık sürede ilk kez açılacak olan yoksulluk nafakasını düzenlemektedir.

d. Yabancı Ülke Mahkemesince Nafakaya Hükmedilmesi Hali

Yabancı ülke mahkemesince nafakaya hükmedildiğine ilişkin verilen ve kesinleşen bir ilama dayanarak Türkiye'de bu ilâma müsteniden nafaka talebi ancak yetkili mahkemece bu kararın tenfizi ile mümkün olabilir. Yabancı ülke mahkeme ilamının, MÖHUK'un 38. maddesinde belirtilen "*tenfiz şartlarını*" ve 42. maddesinde belirtilen "*tanımanın şartlarını*" taşıması gerekir⁸¹.

Ayrıca yabancı bir ülkede nafakaya hükmedildiğine ilişkin talebin, 1331, 1482, 1620, 2323, 2331 ve 2029 sayılı Kanunlarla onaylanıp yürürlüğe giren sözleşmeler çerçevesinde hâkim tarafından yapılacak araştırma ve inceleme sonucuna göre değerlendirilmesi gerekecektir.

e. Belirlenen Nafaka Tutarının Ödenmemesi Halinde Yapılacak İşlemler**aa. Nafaka Borçlusuna Uygulanacak Ceza Yaptırımı**

Nafaka borçlusu, hükmedilen nafaka tutarını ilâmda gösterilen usul ve şartlarda nafaka alacaklısına ödemekle yükümlü kılınmıştır. Şayet nafaka borçlusu buna uymazsa nafaka alacaklısının şikayeti üzerine İcra ve İflas Kanununun (İİK.) 344. maddesi uyarınca 10 günden 3 aya kadar hafif hapis cezası ile cezalandırılır. Nafaka borçlusu aleyhine bu şekilde ceza öngörülmesinin nedeni nafaka alacaklısının haklarını korumak ve de alacağının alınmasını sağlayarak maddi sıkıntı çekmesinin engellenmesi düşüncesidir⁸².

Nafaka borçlusu nafakanın kaldırılması veya indirilmesi için dava açarsa, dava tarihinden itibaren dava sonuçlanıncaya kadar biriken nafaka borcu için herhangi bir ceza uygulanmaz. Alacaklının şikayeti bu davanın sonuna kadar

⁸¹ MÖHUK.nun 34. maddesine göre.

⁸² ÖZKAN, s. 2744- 2745.

bekletilir⁸³. Şayet, nafakanın kaldırılması ya da talep edilen miktara indirilmesine karar verilmişse artık, verilen kararın mahiyetine göre mesela, nafakanın kaldırılmasına karar verilmişse dava tarihinden itibaren biriken nafaka borcu, nafaka borçlusuna tarafından ödenmeyecektir. Nafakanın talep edilen miktarda ya da hâkimin takdir ettiği diğer bir miktarda indirilmesine karar verildiğinde de ilk nafaka borcu ile karar verilen miktar arasında kalan kısmın ödenmemesi halinde nafaka borçlusuna İİK.nun 344. maddesi gereğince hafif hapis cezası uygulanmayacaktır.

Yukarıda belirtilen şekilde nafaka borçlusuna mahkemece -İcra Ceza Hâkimliğince- verilen hafif hapis cezası, 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanunun (CİK.) 4. maddesi gereğince hafif para cezasına çevrilmeyecek ve yine 647 sayılı CİK'nun 6. maddesi uyarınca da ertelenmeyecektir.

bb. Görevli ve Yetkili Merciiin Belirlenmesi

Nafaka alacaklısı öncelikle takibin yapılmakta olduğu yer icra müdürlüğüne başvuracaktır. Nafaka alacağını bu şekilde tahsil edemezse bu durumda şikayet hakkını kullanarak takibin yapılmakta olduğu yer İcra Ceza Hâkimliğine başvuracaktır. İcra Ceza Hâkimliği nafaka alacağının ödenmemesinden kaynaklanana davalara bakmakla görevli kılınmıştır. Yetkili mahkeme ise nafaka alacağının takip edildiği yer icra müdürlüğünün bağlı olduğu İcra Ceza Hâkimliğidir.

cc. Şikayet Şartları

Şikayette bulunabilmek için öncelikle nafaka alacaklısı lehine kesinleşmiş mahkeme ilâmının olması gerekir. Mahkemeden alınan ilâm icra müdürlüğünde takibe konulmalıdır. İcra müdürlüğü nafaka borçlusuna icra emrini bildirmiş bulunmalıdır. Nafaka borçlusuna yapılan bildirim gününden itibaren 1 aylık süre geçtiği halde nafaka borçlusuna bu borcunu ödemediğinde, nafaka alacaklısının biriken nafaka alacağı nedeniyle geçerli ve haklı şikayet şartları oluşmuş demektir.

Türk Mahkemelerince nafaka alacağına karar verilen ilâma istinaden yabancı ülkede yaşayan nafaka borçlusuna aleyhine takip yoluna gidilmesi de mümkündür⁸⁴. 20 Haziran 1956 tarihli “*Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsiline İlişkin Sözleşme*” ye⁸⁵ Türkiye Cumhuriyeti'nin de taraf olması nedeniyle bu sözleşmeyi onaylayan ülkelere karşılıklı olarak talep edilebilmektedir. Ancak, Türk Mahkemelerinden alınan nafaka ödenmesine ilişkin ilâmlar,

---

⁸³ YİBK. 16.05.1934 tarihli ve 35/12 sayılı kararı; YİBK. 28.11.1956 tarihli ve 15/15 sayılı kararı.

⁸⁴ ÖZKAN Hasan, Asliye Hukuk Davaları ve Tatbikatı, Ankara 1996, s. 2187 vd.

⁸⁵ 20 Haziran 1956 tarihli “*Nafaka Alacaklarının Yabancı Ülkelerde Tahsiline İlişkin Sözleşme*”ye taraf olan ülkeler Avusturya, Belçika, Brezilya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya Cumhuriyeti, Milliyetçi Çin, Danimarka, Fas, Almanya, Finlandiya, Fransa, Guatemala, Hollanda, Macaristan, Monako, Norveç, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, Polonya, Seylan, Şili, Yunanistan ve Türkiye'dir.

yabancı ülkelerde doğrudan bir kabul görmemektedir. Sözleşmeye taraf olan ülkeden nafaka talebinde bulunulması halinde Türk Mahkemelerinden alınan ilâma veya icra memurluğunun kararına istinaden yabancı ülkede bulunan nafaka borçlusunun ücretinden haczen kesinti yapılarak alacağın tahsil edilmesi imkanı bulunmamaktadır. Bu türdeki bir ilâm ancak, yabancı ülke mahkemesince delil olarak kabul edilmektedir. Genellikle yabancı ülke yetkili adli makamları, Türk Mahkemelerince verilen nafaka kararı nedeniyle, nafaka alacaklısına bir vekil tutmakta ve bu alacağını yeniden dava ettirmek suretiyle mahkeme kararı aldırarak tahsil ettirmektedir.

SONUÇ

Boşanma ya da ayrılık halinde tarafların nafaka adında bir koruma mekanizmasının varlığı, her şeyden önce evlilik birliğinin devamını, birliktelikte meydana gelecek değişimleri gözönüne alarak müşterek birliktelik çatısı altında bulunanların maddi ve manevi bütünlüklerini garanti altına almak, boşanma ya da ayrılık kararı sonucu taraflarda meydana gelen statü değişikliklerinde geride kalan eş ve çocukların yaşamlarını aynı ya da benzer şartlarda devam ettirebilmeleri için gerekli olan tedbirleri kanun ile hüküm altına alarak aile kurumuna gereken değeri vermek ve verilen değeri de kanuni güvence altına alarak hukuk bazında adalet mekanizmasıyla örtüşmesini sağlayarak devlet yapısı içinde toplumun geleceğini emin kılmayı amaçlanmıştır.

Nafaka türlerinde yapılan değişikliklerin genel itibarla son bir hatırlatma değerlendirilmesi yapılacak olursa; Maddelerde sadelik ilk dikkati çeken husustur. EMK'nun 137. ve yeni MK'nun 169. maddesi ile geçici önlem olarak öngörülen tedbir nafakası aynı düzenlemeyi içermekte, yalnızca yeni düzenleme ile diğer hususlar yanında çocukların korunması yükümlülüğü ilave edilmiştir. EMK'nun 162/2-3. Yeni MK'nun 197/2, 3 ve 4. maddeleri ile bakım mükellefiyeti kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Yürürlükteki düzenlemeyle eşlerden birinin talebi ile eşlerle çocuklar arasındaki şahsi ilişkinin düzenlenmesine ait önlemleri, birlikteliğe eşlerin ne oranda mali katkı sağlayacaklarını, konut ve ev eşyalarından eşlerin ne şekilde yararlanabileceğini, hangi hallerde hâkimden bakım mükellefiyetine ilişkin önlemlerin alınabileceği ile hangi eşin hangi yer mahkemesinden bu tedbirlerin alınmasını talep edebileceği yönünde ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir. Yeni MK'nun 175. maddesi ile yoksulluk nafakası yeniden düzenlenmiştir. EMK döneminde karının nafaka ödeyebilmesi için getirilen "*hali refahta olma*" şartı kaldırılmıştır ve kadın – erkek yönünden var olan eşitsizliğin giderilerek talep halinde kocanın da karıdan aynı şartlarda nafaka isteyebileceği hükmü getirilmiştir. Yine nafaka alacaklısının her zaman sorun olarak gördüğü nafaka artırım davalarının yeniden görüldüğü durumlarda ve hakkaniyetin gerektirdiği hallerde, gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre nafakanın ne oranda artırılabilmesine karar verme imkanı getirilmiştir. Ayrıca hangi hallerde nafakanın mahkeme kararıyla kaldırılabilmesi ve hangi hallerde de nafakanın kendiliğinden kalkabileceğinin belirlenmiş, bo-

şanma kesinleştikten itibaren bir yıllık sürenin sonunda nafaka taleplerinin zamanaşımına uğrayacağı ve de son olarak nafaka davalarıyla nafaka artırımına yönelik davalarda yetkili mahkemenin nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi olduğu hususları düzenlenmiştir. Nafakanın indirilmesi ya da kaldırılmasına yönelik davalarda yetkili mahkemenin belirtilmediği ancak yeni MK.'nın boşanma davasında yetkiyi düzenleyen 168. madde ile genel yetki belirlenmiştir. EMK'nun 148. ve yeni MK'nun 182. maddesinde düzenlenmiş bulunan iştirak nafakası, katılma sözcüğü ile yeniden düzenlenmiş, çocuğun bakım mükellefiyetinin sınırlarının sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından çocuğun yararlarının esas tutulacağı belirtilmiş ve de iştirak nafakasına karar verilmesi halinde gelecek yıllarda bunun hangi oranda yapılması gerektiği hâkimin taktirine bırakılmıştır.

Kanaatimizce yeni MK ile boşanma öncesinde ve sonrasındaki nafaka talepleri günün şartlarına göre daha gerekli niteliklerle düzenlenmiştir. Yine olan ile olması gereken yönlerinden son bir karşılaştırma yapılacak olursa; iştirak nafakası talep edilmediği bir ahvalde yeni MK'nun 178. maddesi gereğince bir yıllık zamanaşımı süresi dolduktan sonra küçüğün bir ihtiyacının ortaya çıkması (mesela, önemli bir sağlık sorunu, eğitim sorunu, diğer eşin gelirin azalması ya da yetmemesi durumunda sürenin de kaçırılması) halinde MK'nun 4. maddesinde ifade edilen "*hukuka ve hakkaniyete göre...*" ibarelerinin evliliğin sonuçları açısından zedelenebileceği kanaatindeyiz. Bu şekilde bir yıllık zamanaşımı süresi yerine, nafaka talep eden tarafın talep etmemesi halinde telafisi imkansız zararların doğabileceği hallerle sınırlı kalmak şartıyla veya Borçlar Kanununda öngörülen genel zamanaşımı süreleri ile sınırlı kalan talep süresinin getirilmesi uygun olacaktır.